

“RESİM SANATI VE SAVAŞ KONULU RESİMLER-I

Arş.Gör. Ümran BULUT*

Sanat tarihi içinde resim ve savaş konusunu, doğuşları ve sonuçları toplumlar için büyük değişimleri beraberinde getiren iki tanı olarak kabul ettiğimizde, aynı aynı inceleyebileceğimiz bir dönemin olmadığını görüyoruz. Genellikle toplumun yapısını, siyasi durumunu, kültürel değerlerini yansıtan savaş resimlerinde, izleyici, sanatçının yorumuna ulaşma isteğiyle toplumsal özellikler üzerinde durur. Çünkü çağından ayrı düşünülen bir sanatçı, bir yapıt barındıracağı tarihsel özellikler ile ancak bir giz olarak kalacaktır.

Resim sanatı içinde birçok resim, anlatım özellikleriyle izleyiciyi değişik algılamalara götürebileceği gibi aynı şeyleri de düşündürülebilir. Altamira duvarındaki resimlerden başlayarak, savaş resimlerinin anlatımı konusuna değinirsek, bu resimlerinin anlatımının genellikle insanlık dramını, acıyı ve felaketi yansıttığını görürüz. Mesela taş devri insanının tasvir ettiği korku ve hiddet, Picasso'nun “Guernica”ında çağrıştırdığı duygulardan pek farklı değildir. Değişen sadece savaşın, teknolojik gelişmeler sonucu yapıldığı tarzı ve o dönemdeki tasvir ediliş şeklidir. Çağlar boyu resim sanatı içinde savaşın anlatılışını incelediğimizde, savaş tecrübelerinin insan kafasında nasıl artan bir güçle etkili olduğunu izleriz.

Uygarlığın başlangıç aşamasında, yakın doğunun büyük medeniyetleri, savaş; sanat çalışmalarında güç ve debdebeyi temsil eder şekilde tasvir etmişlerdir. Eski Mısır ve Mezopotamya sanatında savaşın ilk görüntülerinin savaş tam tanımlayamadığı bile söyleyebiliriz.¹ Burada zaferin insan kalbindeki mevcut korkuyu defetmesi vardır. Savaş sahneleri her zaman barbarlığın simgesi olarak görülen düşman üzerinde, dürüstlüğü ve adaletin zaferi olarak kabul edilen kralın kahramanca cesareti olarak resmedilmiştir. “İkinci Ramses Savaşta” isimli duvar kompozisyonundaki savaş sahnesi Mısır sanatında savaşın işlenişindeki inceliği

yansıtırken zamanla “Ramses'in Barışı”nın sembolü olarak da incelenmişlerdir. Gene Mısır resminde gördüğümüz birçok savaş resminden amaç felaketi ülkeden uzak tutmayı da içermektedir. Çünkü mısırlılar barışsever insanlardır, hatta savaş onlar için talihsizlik günüdür. Kendilerini koruma ve yaşamlarını sürdürebilmek için girdikleri savaşlar aslında doğalarına aykırı, zevk almadıkları ortamlardır.

Tarih öncesi resimlerinde, Mezopotamya, Mısır, Yunan sanatları arasındaki üslup farkını, gözle görülür hğale getiren devlet politikalarıdır. Mısır resmindeki zafer; vahşete karşı bir tılsım ve felaketlerden koruyucu olarak önemlidir. Bu yunan resminden farklı bir amaç taşır. Savaşta harcanan zaman, ülkedeki adaleti, barışı ve düzeni sağlayacaktır.

Üzerinde savaşçıları gördüğümüz bir yunan vazosunda ise, olay tüm detaylarıyla yansıtılmıştır. Savaşın korkunçluğu, kan ve ölüm içinde bir annenin ızdırabı, savaşın acımasızlığını vurgularken, insanlık dramını da özetler durumdadır. Yunan vazosunda sahneler, Eski Yunan, da savaşın normal bir aktivite olduğunu yaşatır bize. Detaylardan öyle anlıyoruz ki Yunan toplumunda zamanın büyük kısmı, askeri operasyonlarla geçmiştir. Hatta Tanrıların önemini yanında, isteklerinin doğrultusunda insanın başına gelenler onların kadere inançlarını arttırmıştır.²

Rönesans'ta İtalyan burjuvazisinin zenginliği, kentlerin kendi politikaları ile yönetilmesi, rekabet çatışmasının yarattığı zenginlik, sanat ortamında kendini göstermiştir. Savaş şartları, barutun ateşli silahlarda kullanılmasıyla feodalitenin güç kaynağının yitirmesine neden olmuştur. Böylece deniz ticareti, deniz savaşları, keşifler ve doğu ülkeleri sömürgeciliği ve elde edilen zenginlik, ticari ve askeri olarak da yeni oluşmakta olan düzende ve yaşam biçiminin sonucu olmuştur.³ Modern devlet zihniyetinin başlangıcı olan bu dönemde kurulan devletçikler arasında yaşanan

* M.Ü. Atatürk Eğitim Fak., Resim-İş Eğitimi
Bölümü, Araştırma Görevlisi

¹ A. de Silva, O. Simson, R. Hinks, War And Peace, London, 1964, sayfa 21.

² A.G.E., sayfa 23.

³ E. Beksaç, T. Akkaya, Kaynak ve Kökleriyle Avrupa Resim Sanatı, İstanbul 1990, sayfa 121.

zıtlıklar, fetihler, gasplar insanlık için iğrenç hareketlerin yaşandığı dönem olurken, ne halk için adaletin yeniden kuruluşu ne de gelecekteki cinayetler savaşlar için hiçbirikaz olmamıştır.⁴ Bu dönemde, savaş anlatımları içinde dönemin özelliklerini en iyi anlatan resim Simone Martini'nin yaptığı "Condotier" resmidir. Floransa ile Siena kentleri arasında 1432 dolaylarında geçen savaşı anlatan "San Romano Bozgunu", Paolo Ucello'nun yaptığı ve dönemin kahramanlık düşüncesinin sergilendiği bir resimdir.

Batı resim sanatında tarihi bir olayın işlendiği resimler arasında yer alan "Breda'nın Teslimi" tablosu, kendine öz tabakalar düzeninin incelenebileceği bir eserdir. Bunlar: Tarihi olayın bilinişi, çizgi ve renk yüzleriyle beli figürler, insanlar ve nesnelerin düzenlenişidir. Velasquez'in bu şaheseri karşısında sanatçının izlediği yol araştırıldığında "Teslimiyetin düşman ile yapılan ittifak" olabileceği düşünülmür.

Modern resme gelinceye dek savaş resimlerinde, kurallara bağlılık çerçevesinde figürlü anlatım, ayrı bir özellik daha kazanmıştır. Onlar savaşın beli bir atmosfer içinde gelişiminin yanında acıyı, felaketi yaşayanları da gösterirler, Leonardo da Vinci'nin "Anghiari Savaşı" resmindeki kıvrak at figürasyonu ile yansıttığı acıyı ve aynı dinamizmi yaşayan insan figürleri, savaş aktivitesinin şiddetini, acının anlak hissedilmesini vurgular. Rubens ise savaş acısını "Onur Savaşı" tablosunda yansıtmıştır.

Rubens'in ortaya koyduğu tarihi bir olay değildir., o gerçek bir savaş yerine karanlığın allegorisi, savaşın insanın içindeki tahrip edici güçlerin boşalması ve hasmını saran müthiş acı ve keder olarak işlemiştir. Bu resim Velasquez'in "Breda'nın Teslimi" ile aynı dönemde yapılmasına rağmen son derece farklı görülür. Biri Barok dönemini, diğeri ise dönemin İspanyol resim estetiğini yansıtır. Rubens'in yarattığı bu canlılık ötesinde karşı konamaz hareketlilik ve korkunç hengameden sonra Velasquez'in eserine bakmak ibret duyguları uyandırmaktadır. Bu esnada her iki resmin kuvvetli anlatımları insanı etkilemektedir. "Breda'nın Teslimi"ndeki kesin elemanlar, mızrakların dik duruşu,

gökyüzünün durgunluğu, manzaradaki durgun tonlar, her tarafa yayılmış olan sakinlik insanda savaşı kaos ve terörden sonra adeta barışa davetiye hissi uyandırır.⁵ Rubens, bu savaş acısı tablosuyla, günümüze kadar Avrupa'nın yaşadığı büyük trajedilerden biri olan 30 yıl Savaşları'nı, kutsal sayılan herşeyin nasıl yerle bir olduğunu yorumlamıştır.

Avrupa'da XVII. Yüzyıl resim sanatı içinde savaş konusu, daha çok kralların sarayda görevlendirdikleri sanatçıların eserlerinde işlenmiştir. Van Der Meulen Kralı ve askeri zaferlerini konu alan savaş resimleri ile ünlenmiştir. Bu resimlerde bir yaralı asker ya da at, uzaklarda görülen bir bombanın dumanı savaşın belirleyici öğeleridir. Savaşın acıları, şiddeti yerine santçı, savaşın fiziksel koşullarıyla ilgilenmiştir. Chales de Brun, Versaile Sarayının büyük salonlarından olan Savaş ve Barış Salonu'nda gerçekleştirdiği savaş resimlerinde, renk bilgisi ve güçlü tekniği ile çarpıcı olmuştur.

Fransız İhtilali'nden, savaş konulu resimlerin fazla üretildiği bir dönem olarak bahsederken ayrıca bu döneme dek sanatçıların savaşlarda milliyetçi duygularla, vatan mücadelesini bizzat yaşayanlar grubundan olmadıkları halde bu dönemde otantik bilgilerle kanlı savaş darbelerini düşsel sahneler ile yansıttıklarını vurgulamak gereklidir. Romantizmin yaygınlaşmasıyla savaş resimleri konusu gücüne güç katabilecek ortamı, özgür düşünce yapısıyla resim sanatının kurallarından uzaklaştırdığı dönemlerde bulmuştur. Savaşın sanata doğal olarak kattıkları, işte bu dönemde, yani sanatçıların konunun acımasızlığını özgürce yansıtabildikleri romantizm ile başlamıştır. Konu seçimi yorumunun özgürce gelişebildiği ihtilal döneminde, devrimin özünde olan toplumsal değişim, yeni düşünce yapısı, baskıcı eğilimlere karşı olma durumu ile romantizm akımı arasında öz benzerliğinden bahsedilebilir. Jacques Louis David gibi birçok Fransız ressamı, bu coşkunun, heyecanın içinde kahramanlıkları anlatan resimler yapmışlardır.

Gros, "Eylau Savaşı" adlı tablosuyla, çok kanlı zaferi konu alan yarışmaya hazırlanırken, İmparatoru önde göstererek

⁴ Jacob Burckhardt; İtalya'da Rönesans Kültürü, Çev. Bekir Sıtkı Baykal, İstanbul 1957, sayfa 4-9

⁵ Anthony Hughes; Naming the Unnamable: An Iconographical Problem In Ruben's "Peace And War", The Burlington Magazine, Paris 1980, Vol. 122, sayfa 157-158

Öneri, C.1, S.2

koru veren tiksindirici savaşı karanlık bir sema altında, karn üstünde yenik düşen tarafı, köyleri feci bir panorama şeklinde yansıtmıştır.⁶

Napoleon savaşlarına dayanılarak yapılmış sanat şaheserleri içinde Gericault, zaferin ve bozgunun çok iyi yansıtıldığı resimlerinden başka, Senegal'e yollanılan Fransız donanması içinde olan Meduse Fırkateyn'inin batışını konu alan resmi ile yankı uyandırmıştır. İnsanlık dramını ve acısını konu alan "Meduse'un Salı" resminde kazazedeler, ümitsizlik ve umut arasında gerilim yaşamaktadırlar. Burada ölüm ile yeniden dirilme gözler önündedir.

Romantizde Gericault ve Delacroix'nun gerçekleştirdiği birçok resimlerde, insanın ve onun tinsel özelliğinin keşfi incelenmiştir. Bu resimler insanın doğasında var olan içgüdülerin ve hırsların kaynaşmasıdır. Delacroix'nun "Fırtınayla Savaşan At" isimli suluboya resminde olduğu gibi atın sıçramasıyla oluşan beyazlık, Gericault'un at figürünü araştırdığı bir çok ön çalışmada vardır. At üzerinde savaşan subaylar, at yarışları, koşum ve çift atları gibi, eserleri ile insan ya da hayvanın savaşı ya da uyumu, ortak yengi istençleri şeklinde ifade edilmiştir. "Atlı Subay", "Yaralı Subay" resimleri bu özelliklerinin en iyi yansıtıldığı eserlerdir. Delacroix ise romantik bir sanatçı olarak Gros ve Gericault'u aşan bir coşku ve renk zenginliği ile dolu eserler yapmıştır.

Rönesans'dan romantizme dek yaşanan savaşlar, sanatçıların o konu üzerinde çalıştıkları konulardır. Ancak romantizm, resim sanatında özgür betimlemelerin görüldüğü dönem olarak savaş acısının, felaketinin, güçlü ifadelerle yansıtıldığı dönemlerin en önemlisi olmuştur.

⁶ Germain Bazin., Tresors de la Peinture du Louvre, Paris, sayfa 244

Ümran BULUT

KAYNAKLAR

- 1)Bazin, Germain, Tresors de la Peinture du Louvre”, Paris.
- 2)Beksaç, Engin, Akkaya, Tayfun, Kaynak Ve Kökleriyle Avrupa Resim Sanatı, İstanbul, 1990
- 3)Burckhardt, Jacob, İtalya’da Rönesans Kültürü, çev. Bekir Sıtkı Baykal, İstanbul, 1957
- 4)Hughes, Anthony; Naming The Unnameable-An Iconographical Problem In Rubens “Peace And War”, *The Burlington Magazine*, Paris, 1986
- 5)Silva de A. , Simson O. , Hinks R. , War And Peace, London, 1964